

Amsterdam geniet een historische reputatie van internationale homohoofdstad. Die wordt echter bedreigd door toenemend antihomogeweld. Met homowijken wil de stad haar *gayfactor* versterken. Een onzalig idee.

Amsterdam Gay Capital af

Met gepaste jaloezie hebben homo-belangenverenigingen over de hele wereld gekeken naar de Nederlandse voorvechters van homorechten en -acceptatie. Deze strijd werd vanaf de Napolitaanse legalisering van homoseksualiteit in 1811 vanuit Amsterdam aangezwengeld en kende zijn weerga niet. Vanaf dat moment konden homo's elkaar, vooral in en nabij urinoirs, legaal ontmoeten. Voorheen werden betrapte homoseksuelen onverbiddelijk gewurgd op de Dam en veelal in het IJ gesmeten.

Na de Tweede Wereldoorlog was Amsterdam de bakermat van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC. Vanaf de oprichting in 1946 heeft het COC homo's, lesbiennes, *transgenders*, biseksuelen, interseksuelen en *questionables* in het sociaal-ruimtelijke weefsel van de stad geweven. Regenboogvlaggen aan de gevels van Amsterdam dragen de trots van seksuele dissidenten

uit. Zij reflecteren ook het Amsterdamse diversiteitsbeleid gericht op een betere bewustwording van seksuele minderheden van toen en nu. Daarbij wordt niet geschroomd ook de zwarte bladzijden in de homogeschiedenis bloot te leggen. In 1987 werd in Amsterdam het allereerste homomonument ter wereld onthuld, dat een eerbetoon is aan alle vervolgte homo's in de Tweede Wereldoorlog en daarvoor en daarna.

Amsterdam gelooft niet alleen in het 'zijn' van een homohoofdstad, maar ook in het 'doen'. Dit komt tot uiting in evenementen die iedereen laten ervaren dat homo's mensen van vlees en bloed zijn en de stad óók 'maken'. Vanaf 1996 wordt jaarlijks de Amsterdam Gay Pride georganiseerd met de Canal Parade. En in 1998 vonden de Gay Games in Amsterdam hun eerste vervolg buiten Noord-Amerika. In 2001 diende de stad als decor voor het allereerste homohuwelijk.

Amsterdam wordt door velen afgeschilderd als het sodom en gomorra van de wereld: een liberaal, hedonistisch venster op openheid en tolerantie jegens homoseksuelen. Het heeft een voorbeeldfunctie vervuld voor veel andere homovriendelijke steden in de wereld, zoals New York, Berlijn, Londen, Tel Aviv en Kaapstad. Het homoleven heeft de ruimtelijke organisatie en het gebruik van deze steden onmiskenbaar beïnvloed.

Homonegativiteit

De afgelopen tien jaar heeft de stad echter te kampen gehad met negatieve berichtgeving over homo's. Het ging (en gaat) voornamelijk

om *gay bashing*, openlijke geweldpleging tegen homoseksuelen vanwege hun geaardheid. Dit gebeurt op homo-ontmoetingsplaatsen maar ook op school en werk, tijdens het wandelen, fietsen, winkelen en uitgaan.

Dat roept de vraag op of Amsterdam nog wel zo homovriendelijk is als het imago wil doen geloven. De stad onderkent dit. Recentelijk heeft Amsterdam zelfs 1,2 miljoen euro geïnvesteerd om zijn reputatie als internationale homohoofdstad, een vrijstad voor de homo, terug te winnen. Zo moet camera-toezicht in homo-uitgaansgebieden zoals de Reguliersdwarsstraat de veiligheid van homo's verhogen. Verder wil Amsterdam buurtacties op touw zetten voor en door homoseksuelen, en de positie van homoseksuelen ouderen in verzorgingshuizen verbeteren.

Beeld(vorming)

In 2010 is onderzocht hoe de heteroseksuele gedachtevorming (de 'heteromatrix') met haar normen en stereotypen het leven van homoseksuelen in Amsterdam beïnvloedt. In het reguliere uitgaanscircuit wordt het bijvoorbeeld normaal gevonden dat een man en een vrouw met elkaar zoenen. Maar als twee mannen of vrouwen dat doen? Een respondent schrijft: 'Bij twee vrouwen wordt er een spotlicht op gezet, twee mannen worden de club uitgezet'. Daarom gaan veel homoseksuelen liever 'doelgroepstappen'. Het nachtleven fungeert zo als belangrijke ontmoetingsplaats voor homoseksuelen; in het homo-uitgaansleven kunnen ze vrijelijk hun seksuele identiteit uiten.

Homomonument in Amsterdam.

Lang was de Reguliersdwarstraat het centrum van *queer* Amsterdam, maar de commercialisering en 'pottenkijkers' maakten dat homo's naar andere plekken uitweken.

Ook op straat en in het openbaar vervoer lijken heteroseksuele normen het gedrag van de 'ander' te beïnvloeden. Het onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat homostellen niet hand in hand durven te lopen en elkaar op straat geen kus durven te geven. Een mannelijke respondent stelt dat hij zich 's avonds als homo onveilig voelt wanneer hij in de nabijheid van Marokkaanse hangjongeren met de metro reist. Hij maskeert dan zijn homoseksualiteit door bewust een 'stoerdere, mannelijkere' houding aan te nemen.

Veel homo's en lesbiennes voelen zich onveilig als er Marokkaanse hangjongeren in de buurt zijn. Dit wil niet gelijk zeggen dat deze jongeren de plek daadwerkelijk onveilig maken, maar dat hun aanwezigheid gevoelens van onveiligheid oproept. Waarmee niet gezegd is dat Amsterdam *als stad* onveilig wordt ervaren door homoseksuelen.

Homowijken

De lokale fracties van de VVD en PvdA hebben een uitgebreid voorstel op tafel gelegd om Amsterdams positie als homohoofdstad terug te veroveren. Opmerkelijke initiatieven zijn het ondersteunen van 'roze' detailhandel (boekhandels, horeca, sportvoorzieningen en dergelijke), de oprichting van een homomuseum en zelfs het ontwikkelen van homowijken. Amsterdam moet volgens de VVD en PvdA weer een 'roze' stad worden, die de lokale homobevolking en vooral ook toeristen bedient. De homogemeenschap zelf krijgt daarin een grote rol toebedeeld en moet de belofte van Amsterdam als homohoofdstad waarmaken.

Het lijkt erop dat Amsterdam zijn *gayfactor* probeert te versterken door ruimtelijke niches voor homoseksuelen te creëren. In veel steden in Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en ook Spanje bestaan al homowijken. Deze blijken bij te dragen aan de *empowerment* van de gelijkgestemde 'anderen'. Residentiële homowijken zijn vooral gericht op homovriendelijk lokaal bestuur via wijkverkiezingen. Commerciële homowijken zijn plekken waar 'homovoorzieningen' clusteren.

Homowijken vormen een symbolische ruimte van culturele en seksuele vrijheid en sociaal-economische mogelijkheden. Het samenleven binnen een afgebakend gebied kan het groepsgevoel versterken en de seksuele identiteit versterken. De homowijk is een plek waar de invloed van heteroseksuele normen relatief gering is en je de vrijheid hebt te zijn wie je wilt zijn.

Toch kleven er grote nadelen aan homowijken. In geval van commerciële, dus niet-residentiële, homoclusters moeten veel homoseksuelen buiten de clusters wonen en werken. Tegelijkertijd is er in homowijken sprake van bewuste segregatie op basis van seksuele

Het creëren van homowijken houdt 'afwijkend' gedrag uit het zicht en versterkt de heteronorm in de rest van de stad

oriëntatie. homoseksuelen worden daarmee minder zichtbaar in heteroseksuele ruimten. De verminderde zichtbaarheid van 'afwijkend' gedrag leidt tot versterking van heteroseksuele normen buiten de homowijken en tot apart zetten van homoseksuelen binnen de homowijken.

Investeren in homowijken kan vanuit queergeografisch perspectief juist worden gezien als een excès van de heteromatrix. Zulke wijken zouden veeleer contraculturele, anti-heteronormatieve ruimten vormen dan een eigen publieke subcultuur en leefgebied. De geforceerde scheiding langs lijnen van seksuele identiteit, die bovendien niet de enige persoonlijke en sociaal-culturele identiteit van mensen vormt, leidt tot een nodeloos problematische scheiding van groepen mensen. Dit is een slechte ontwikkeling, omdat queergeografie dominante heteronormen juist wil uitdagen en verruimen vanuit de 'anderen'.

De Amsterdamse mentaliteit van 'leven en laten leven' heeft ruimte geboden voor andere leefstijlen. Maar nu is er een duidelijk verschil tussen het beleidsdiscours en de wenselijke praktijk. De ideeën van de lokale VVD en PvdA markeren een banalisering van het Amsterdamse homoleven waaraan kunstmatig *couleur locale* wordt gegeven. Zo is het logisch te investeren in 'roze' ondernemerschap om homotoeristen aan te trekken, waarmee stad en ondernemers hun voordeel doen. Maar om hiermee als 'homohoofdstad' de victorie te kraaien doet geen recht aan de diversiteit van seksuele identiteiten die zich niet in een keurslijf laten persen. Het adagium 'commercie boven expressie' lijkt de scepter te zwaaien in Amsterdam. •

Bronnen

- Adler, S. & J. Brenner 1992. Gender and Space: Lesbians and Gay Men in the City. *International Journal of Urban and Regional Research* 16 (1): 24-34.
- Butler, J. 1990. *Gender Problem: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.
- Dalen, F. van & I. Akel 2011. *Amsterdam Gay Capital*. VVD/PvdA, Amsterdam.
- Hekma, G. 1992. *De Roze Rand van Donker Amsterdam: De Opkomst van een Homoseksuele Kroegcultuur 1930-1970*. Van Gennep, Amsterdam.
- Maliepaard, E. 2010. *Een Dag uit het Leven van Homoseksuele Studenten in Amsterdam: Over de Invloed van Heteronormativiteit*. VSNU, Leiden.
- Zebracki, M. 2011. Naar een Geografie van de *Queer*. *Geografie* 20 (4): 36-39.